

Apitetanaintsiri Josankinatziniri Pablo Corinto-Satziite

Ovethataantsi

¹ Naakara Pablo osankinatzimirori iroka, Irotyaantajanore Jesucristo nonatzi, irootake ikovakaakenari Pava. Arira nokaratziri iyeki Timoteo nosankinatzimiro. Eerokayetakera nosankinatzini pikaratzi papatoventaari Pava janta nampitsiki Corinto, irijatzira nosankinayetziniri ikaratzi itasorentsitakaitairi janta kipatsiki Acaya.

² Onkamintha ineshinonkayetaimi Ashitairi Pava, kameetha isaikakaayetaimi, ari inkempitzityaamiri eejatzi Avinkatharite Jesucristo.

Ikemaantsiyetakari Pablo

³ Thame antharomentaiyaari Pava, jirintari Avinkatharite Jesucristo. Iriitakera Ashitairi, neshinonkataneri. Iriitake Pava, poshenkantaneri inatzi.

⁴ Aririka ontzime pomerentsitzimovaitaineri, iriira Pava poshenkaineri, iroora amatantyaarori aaka amposhenkayetyaari pashinepayeeni opomerentsitzimoyetari. Irojatzira amateri aakaite okaratzi jantzimotakairi Pava.

⁵ Irojatzira matachaneri, aririka añaaayetero ankemaantsiperotziivaitya ikempitapaintzirora

Cristo, arira añiitakyaaro eejatzi imposhenkaperotziitayeetai.

⁶ Aritakera okantakari, irootakera noke-maantsivaitantakari naaka, iro niyotantyaarori tsika nonkantya nomposhenkayetyaami eerokaite, ari onkantya pavisakoshireyetantaiyaari. Irootakera iposhenkantayeetakanari eejatzi naaka, ari onkantya niyotantyaarori tsika nonkantero nomposhenkayetaiyaami eerokaite aririka piñaayetairo okaratzi nokemaantsivaitakari naaka.

⁷ Iroora niyotajaantantakari aritake imposhenkayeetaiyaami eerokaite ikempitayeetakenara naaka, aririka pimatanairo pinkemaantsivaitya nokempitaakerora naaka.

⁸ Iyekiite, nokovi piyotaiyero okaratzi noñaakeri naaka pomerentsitzimoyetakanari nosaikantapaintari Asia-ki. Osheki jovatsinaavaitaitakena noñaajaantake ari nonkamakemi.

⁹ Nokinkishiretakotaro iroñaaka, iroora ishinetantakanarori Pava noñaakero nokamimavetaka, onkantya niyotajaantantyaari naventaashiretaiyaari Pava, te arimatsite naventaatziitashivaitya naaka.

¹⁰ Iro kantacha Pava jimatakero jovavisaakotaana nonkamemi, eekero iriyaatakaatyero. Aventaashire novakeri eekerora inkempoyaaventatyena apaata.

¹¹ Eejatzira pinkempiyetanaiyaari eerokaite pinkarataina naaka, piñaañaatairi Pava inkempoyaaventantyaanari. Ari onkantya impaasonketziiyetantaiyaariri Pava inkarate kemakoyetainaneri jimatakero Pava

ikempoyaaventaana.

Opoñ aantari Pablo irareetya Corinto-satzi

¹² Niyotzira naaka notampatzikatzimotantake tsikarika nosaikimoyetantake. Iriira Pava iyotatsi tekatsi namatavite, tekatsi ompaitya nompashiventakovaityaari. Tsikara nokantaka niyotaayetakemi eerokaite, te noñaaventapaintero ikempitakaantavetari osavisatzi iyotanetaantsi onatzi, aña intaani noñaaventapiintakero tsika ikanta Pava ikaminthaantzi.

¹³ Tema okaratzi nosankinayetakemiri tekatsira nomanapithatemi, onkarate pomerentsivaitachaneri inkemathayeetero. Okamintha pinkemathatapiintairo okaratzi nosankinayetzimiri.

¹⁴ Kempitaka aritake pikemathayetakena kapicheeni, kantake pinkimoshireventaina apaata impiyeerika Avinkatharite Jesús. Ari nonkempitzityaari eejatzi naaka, kimoshire nonkantaventaiyaami eerokaite apaata.

¹⁵ Irootakera nominthatantakarori napiitairo nonkivantemi janta, onkanta pinkimoshiretzi-itantyaari nareetaiyaamira.

¹⁶ Ari nokovavetakari nonkivantanakemimi niyaatantyaarimi Macedonia-ki, impoña napiitanairomi eejatzi nompieeerikami. Ari onkantaami pampitakotantavaiyaanarimi potyaantaina Judea-ki.

¹⁷ Iro kantacha noipithokakero nokink-ishirevetakari nanterimi. ¿Piñaajaantakema eerokaite osheki namatavitapiintakemi? ¿Pikink-ishiretama noñaavaitashivaitaka nonintakaaneki, nokantapiintake “¡Ari! Nonkivantakemi?”

¿Piñaajaantzima niyotataavetakaro eerora nomatziro nonkivantemi?

¹⁸ Tema Pava kaari thaiyanetacha, jiyotzi irirori te nothaiyavaita naaka nokantzira “¡Ari!”

¹⁹ Ari ikempitzitari eejatzi Itomi, Jesucristo, tsika itzimi netapaakari noñaaventakotapaakemiri notsipatantakariri Silvano ipoña Timoteo. Tema Jesucristo te inkantanete irirori “¡Ari!” iriyotakerika eero jantziro ompaityaarika. Tema okaratzi jantapiintakeri Jesucristo okempivaitakaro iriimi Pava kantapiintaintsine “¡Ari!”

²⁰ Iriira Jesucristo iyotakaajaantayetairi ari omonkarataiya okaratzi ishinetantakeri Pava. Irootakera ankantantayetaiyaari aakaite aventaashireyetaarira “¡Arivé!” Irootakera iriñaapinkathayeetantaiyaariri Pava.

²¹ Okempivaitakarora iri Pava ovithaakaayetakairiri Cristo, irijatzi saipatzi-itoyetaineri,

²² okempivaitakaro impothoyetatyeeemi jashiyetaira. Tema añiirora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishiretantai, ari ayotziri omapero Pava irothotyeero okaratzi ishinetakairi.

²³ Omaperotatyaara, jiyotzi Pava te namatavitemi nokantzimira iroñaaka: Kantakaantzirori kaari nokivantantami Corintoki, ari onkantya eero nokisavaitantapaakami.

²⁴ Tera nonkantatye naakara omperatamiri onkantya pinkempisantayetantyaanari. Tema oisokero pikantaventanakaro okaratzi pikempisantanairi. Iro kantacha kantatsira nonkaminaayetaimi pantayetantaiyaarori

oimoshirenkayetaimineri.

2

¹ Jirokara nokinkishiretakari: Eerora napiitairo nonkivantaimi, iroorika ovashiretakaavaityaamine nokivantzimi.

² Aririkami novashiretakaavaityaami janta, ¿ninkama tharomentashiretakaiyaanane naaka?

³ Irootakera notyaantantakamiri pairani nosankinare, te nonkove niyaatashitemi onkantya povashiretakaantavaityaanari. Aña eerokavetaiyakani tharomentashiretakainane. Irootake nokantashirevetantakari: “Eerora niyaatzita, nonkemakotavairiita tzimatsirika tharomentashiretakaiyaanane. Ari onkantya nonkimoshiretakaantavaityaariri eejatzi iriroriite.”

⁴ Notyaantakemirroranki nosankinare, novashirevaitatyaara nosankinatakemiro. Tera iro notyaantantakamirori onkantya nonkantzimoneentakaantyamiri. Aña nokovavetatya piyote osheki netakoperotataikami.

Ipeyakotziri Pablo kantzimoneentakaaneri

⁵ Nokovi iroñaaka noñaaventeri irinta shirampari ovashiretakaavaitakanari. Tera naaka inkantzimoneentakaavaitakya, aña kempitaka maaroni eerokaite ikantzimoneentakaayetakami. (Nokantantarori “kempitaka,” tema te nonkove novanaatziivaitero.)

⁶ Tema tzimatsi osheki pikarataiyakeni eerokaite, aritake povasankitaavaitakeri. Iro kantacha iroñaaka aritapaake povasankitaakeri.

⁷ Pimpeyakotairi iroñaaka, pimposhenkaiyaari, ayimavaitzirikari irovashirenka.

⁸ Nokovakotaiyimi pinkantairi irika shirampari: “Netakotaami.”

⁹ Pairani, nosankinatakemiranki nokantakemi: “Povasankitayeri.” Noñaantzitatyaamira noñaantyaamiri omaperorika pikempisantana.

¹⁰ Iro kantacha iroñaaka ikovi Cristo pimpeyakotairi irika shirampari. Irootakera nantairi naaka tema irootake kameethatzimotaimineri maaroiteni eeroka. Itzimirika pimpeyakoyetairi iroñaaka eerokaite, aritake nompeyakotantai eejatzi naaka.

¹¹ Irootakera antayetairi onkantya eero ikit-sirinkantai Satanás. Tema ayotaiyironi okaratzi ikoviri iranteri irirori Satanás.

Kantzimoshirevaitakariri Pablo Troas-ki

¹² Chapinkipaite, areetakana naaka nampitsiki Troas niyaatantakariri nokinkithatakaantziro Kameethari Ñaantsi tsika ikantakota Cristo. Arira noñaataikero nokempisantakaantataike ikantakaantakerora Avinkatharite.

¹³ Iro kantacha te onimotajaantena janta, tema te noñaapaakeri iyeki Tito. Irootakera navisan-tanakari jaka Macedonia-ki.

Iriira Cristo oitsinampaakaaneri

¹⁴ Iro kantacha, onkantavetya tsikarika ankenayete, kantatsi ampaasoonketairi Pava. Tema okempivaitakaro oyaampoiritaatyeeerimi Cristo, ipiyaara irirori nampitsiki joitsinampaantakera jovayirita. Oshiyakoyetatyaaaro eejatzi oivarainkata kasankari maaroni nampitsiki. Arira ankantayetyaari aaka aatayete

tsikarikapayeeni ankamantayetairi atziri tsika ikantakota Cristo.

¹⁵ Akempivaitakaro kasankari itayiri Cristo irinimotakaantyaariri Pava. Iroka kasankainkari kantatsi inkemainkayetairo inkarate avisakoshireyetaatsine, eejatzi inkarate peyashivaitaachane.

¹⁶ Tema tzimayetatsira, okempitzimovaitari iroka kasankainkari ovamaantanero onatzi. Iriima pashinepayeeni okempitzimovaitari kasankainkari iro ovañaashiretairine. ¿Niinkama aritataitatsiri iroshiyakaaventayeetairi iroka kasankainkari?

¹⁷ Kaarira irikaite kinkithatashivaitarori iñaane Pava ikovi iraantashivaityaaro kireeki. Aña iriyyetataikera irika maperotanairori ikinkitharyaantzitzi. Irootakera nomatanairi naaka eejatzi. Iri Pava otyaantakenari nonkinkithatakaante, nantavaitaineri Cristo, iriira Pava pampoyaanari nantayetzirora.

3

Antavaiventzirori ovakerari antzimo-tavakaantsi

¹ ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya naaka? ¿Noshiyakotatyaarima amayetzimirori irosankinare, ikantzi: “Paakameethatavakena?” ¿Noshiyakotatyaarima kovirori posankinateneri iroka osankinarentsi, iraayetzimaityaaro tsika ikenayetzi?

² Aña eerokaite kempivaitajaantakarori osankinarentsi jaakameethatantaitari, iroora josankinashireyetantaitakanari naaka. Tema aririka iriñaayetaimi atziriite tsika pikantayetanaa

iroñaaka, arira iriyotayetairo okaratzi nantzimotayetakemiri, okempivaitanakaro iriñaanayetayeeromi okaratzi josankinatakoyee-takenari.

³ Arira añiirori eerokatake oshiyavaitakarori osankinarentsi josankinatajaantakeri Cristo. Iro kantacha tera noñaaventatyeeero osankinarentsi koñaatatsiri, kempitarori aririka irosankinayeetero mapikota, aña noñaaventatziiro ipashineshoretakaayetaimira Itasorenka Pava Kañaaneri.

⁴ Noñaaventantarori iroka, tema iriira Cristo kantakaakarori aventaashireyetantaariri Pava.

⁵ Tera aaka aavyaashityaarone apaniro, aña iri Pava matakaayetairori.

⁶ Iriitakera Pava matakaakenarori noñaaventairo ovakerari antzimotavakaantsi. Iroka ovakerari antzimotavakaantsi kaarimacheenira osankinarentsi kempityaarone paisatori antzimotavakaantsi kaamanetakaantatsiri. Aña iriira kantakotachari Tasorentsinkantsi añaashiretakaantatsiri.

⁷ Pairani josankinatantaitakarori Ikan-takaanaitane mapikotaki, okoñaatapaintzi irovaneenkaro Pava, ipoña opeyanaka. Ikanta iñaakerora Moisés-ni, shipakiryaporo ikantanaka, te onkantaajate iramenavorotairi Israel-mirinkaite. Iro kantamaitachari iroka Osankinarentsi osheki okaamanetakaantake, okantavetaka otzimimotziro ovaneenkaro.

⁸ Irooma okaratzi jimayetairi Tasorentsinkantsi iroñaaka, iroora ovaneenkaperotataitachari.

⁹ Tema ovaneenka okantavetaka okaratzi ovasankitaakaantaintsiri, iroora maperoki-

tataiterone ovaneenkatyá tampatzikashire-takaantatsiri.

¹⁰ Iroka ovaneenkaperotaachari iroñaaka anaatziitataitzirora tzimavetachari pairani ovaneenkaro.

¹¹ Aritakera karatataipaake ovaneenkaveta-painchari. Irooma ovaneenkaperotaachaneri iroora kantaitaachaneri iroñaaka.

¹² Tema tzimataikera iroñaaka minthashire-takagaiyaanari, tontashirera nonkantanaiya nonkinkithatakaantai.

¹³ Te nonkempitavetyaari Moisés-ni ipashikavorotaka eero iñaantari Israel-mirinkaite opeyara ishikipiryaaovorovetaka.

¹⁴ Tema kisoshire inaiyakeni pairani Israel-mirinkaite, irojatzí ikantayetari iroñaaka ikaratzi icharineyetaari. Tema aririka inkemero iriñaanayeetero paisatori antzimotavakaantsi, eerora ikemathatziro kempivaitaka impashikaitatyeenerimi ikinkishiretane, intaanira Cristo matairone inkemathatakaayetairi kempivaitaka impashikaryaakotaatyeeromi ikinkishiretane.

¹⁵ Eeniropaitetatsi iroñaaka, aririka inkemero iriñaanayeetero Ikantakaantane Moisés-ni, pashikashire ikantayetaka.

¹⁶ Irooma intzimerika piyashiretashitairine Avinkatharite, aritake impashiryaakoshiretaiya.

¹⁷ Ikantakoyeetziri jaka “Avinkatharite” irijatzira Tasorentsinkantsi, itzimi saikashivaitakaantaachari.

¹⁸ Irooma aakaite aventaashiretaarira Cristo, oshiyayetanaarira Avinkatharite. Tema okempitavaitaaro iroñaaka amenaatyeerimi Avinkatharite joorentamatsitakara ashivotaki.

Tema amenavorotakoyetzirira ashirotaki iroñaaka, tera akempitari Moisés-ni ipashikavorovaitaka pairani irirori. Irooma apaata aririka añaaperotajaantairo irovaneenkaro, aripaitera ankempitagaiyaari irirori. Iriitakera matakairone irika Avinkatharite, Tasorentsinkantsi.

4

¹ Iriira Pava neshinonkataanari okanta nantavaitantaaniriri irirori. Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana.

² Novashaantairo ovashiventaavaitenanemi, temacheeni nomanakaavaityaaro niyotaante onkantya namatavitantantyaari, temacheeni nonthaiyakovaityaaro iñaane Pava. Aña okaratzi noñaaventanairi kyaaryoori onatzi, ari okanta iñaantarori Pava kameetha okantzimoyetaari atziri okaratzi nokinkithatakaantayetai.

³ Tzimatsirika kaari kemathaterone tsika okantakota Kameethari Ñaantsi nokinkithatziri, tera naaka omanapithavaiterine, aña tzimatsi kantakaarori kaari ikemathatantaro okempivaitakaromi impashikapithataitayeerimi ikinkishiretane, iriitakera peyashivaitaachaneri.

⁴ Okempivaitakaro imavityaakitakaitatyeerimi irikaite kisoshireri. Iriira kamaari ipaiyeetziri “ivavane osavisatzi,” mavityaakitakaakeriri, ari okanta kaari ikemathatantaro Kameethari Ñaantsi. Kempivaitaka te iriñaayetairomi kitainkari oshiyakaaventachari irovaneenkaro Cristo, oshiyajaantakariri Pava.

⁵ Iriitakera Jesucristo noñaaventakotairi, nokantzira: “Avinkatharite jinatzi.” Tera naaka

ñaaventavaitachane. Intaanimacheeni naaka jovakena Jesús pomperavaitaiyaana eerokaite.

⁶ Tema ikantake Pava: “Onkitainkatai tsirenikiri.” Irootakera oshiyakaaventacha ikitainkashiretaana naaka, ari okanta nonkitaitakotantaiyaariri eejatzi pashinepayeeni niyotakaayetairira Pava, onkempitzimotantaiyaariri iriroriite iriñaagaatyeeeromi irovaneenkaro Pava oshipakiryaaake iporoki Cristo.

Aventaashire ankantayetaiya

⁷ Okempivaitakaro impaityaami ovapithaantavaiyaaronemi pinaperotachari kovitziki. Iriira oshiyakaaventachari jaka Pava ipasavyaayetairo itasorenka avathaki, iroora avatha oshiyakaaventakari kovitzi. Iro jimatantarori onkantya iriñeetantyaarori iriitake otzimimoperotziri itasorenka, temacheeni ontzimimotai aakaite.

⁸ Tema nokemaantsivaiveta, temaita novashireneentavaiya. Notharokyaavaiveta, temaita ayimavaineentena.

⁹ Ipatzimaminthavaitaitakena, temaita irookaventayeetena. Jovatsinaavaitaitakena, temaita impeyakaashiityaana.

¹⁰ Oshekira jovamayimavetaidakana ikempitataitakeriranki Jesús, arira iriñaayeetairori iriñaantare Jesús.

¹¹ Jiroka kankotachari, osheki noñaapiintavetakaro nonkamimatzimoveromi nokinkithatakotakeri Jesús, ari onkantya iriñaayetakenarika atziri, iriyoyetai tsika ikanta Jesús jañi irirori.

¹² Iroora nokamimatantakari naaka, onkantya pañaashiretantayetaiyaari eerokaite.

¹³ Iroora nomatakeri naaka okaratzi josankinatajaantakotaiyeetakari pairani, kantatsiri: Nokempisantanai naaka, irootake noñaavaitantari. Irootakera nomatanairi naaka, nokempisantanai, irootake noñaavaitantari.

¹⁴ Tema niyotzi naaka joviriintairi Pava irika Avinkatharite Jesús, aritake iroviriintaina eejatzi naaka, intsipatakagaiyaanari Jesús, ari pintsi-payetaiyaana eejatzi eerokaite.

¹⁵ Nomatantarori nokinkithatayetai ari onkantya panintaavaitantaiyaari eerokaite. Tema eekerorika poshekiperotanakitye eerokaite ineshinonkayetaari Pava, ari iroshekiperotai paasoonkeyetapiintairine, iñaapinkathatairira.

¹⁶ Irootakera kaari okantzimoneentavaitantana naaka, okantavetaka jovamayimavaitaitakena. Aña tharomentashire nokantapiintanaa.

¹⁷ Okaratzi nokemaantsivaitaka iroñaaka kapicheeni onatzi, eero okantaitatyaani. Irootakera noñaantaiyaarori apaata iniroite ovaneenkatachari kaari thonkatanetaachaneri. Iro anagairone okaratzi nokemaantsivaivetakari, eerora okantaajatai nomonkatziyantaiyaaro ompaityaarika.

¹⁸ Tema noñaamampyaatyaaro naaka kaari iñaayeetzi iroñaaka, eeromaita othonkatanetaa iroka. Te onkovaperotajaantaiya okaratzi koñaayetatsiri iroñaaka kaari kisotanetatsine.

5

¹ Onkantavetya irovaariperoyeetzitairo apanko

jaka kipatsiki, iro kantacha ayotzi tzimatsi pashine apanko kaari thonkanetaachane janta inkiteki, tema iri Pava ovetsikakero, kaarira atziri ovetsikerone.

² Ari okempitzitari eejatzi avatha iroñaaka, os-heki okemaantsitakaavaitakai. Akovataike ontzimimotai pashine avatha añaatayaari inkiteki.

³ Tema aritake onkantayaari, okaratzi ashireka iroñaaka ari ontzimai ovakerari avatha apaata.

⁴ Eenirora añaanatayetaro avathaka iroñaaka, atekavaita akemaantsivaitara. Iro kantamaitacha tera ankovajaantataitero ampeyashivaitaiya. Aña akovataitatzira ontzimimoyetai pashinetatsineri avatha, akovairo kantaitachaneri añaanarentsi impoyaataiyaarone iroka añaanatare kaari kisotanetatsine.

⁵ Iriitakera Pava matakaayetairone tsika ankantayetaiya. Tema añiirora jotyaantakairi Tasorentsinkantsi inampishiretantai, ari ayotziri omapero imonkaratairo Pava okaratzi ishinetakairi.

⁶ Irootakera shintsishiretakairi. Tema ayotaiyini eekerotatsira añaaetzi iroñaaka avathaki, tekeraatara antsipatajaantayaariita Avinkatharite.

⁷ Aventaashire oviri eeniroka añiika, okantave-taka te añaaavetyaari.

⁸ Aritake nokantake, shintsishire akantaka, akovayetake ookaventayetero avathaka, antsipantayaariri Avinkatharite.

⁹ Akovapiintakero antayetero okaratzi onimotziriri irirori, etanakyaaro iroñaaka, ari onkempitzitaiyaari apaata aririka

antsipatajaantaiyaari.

¹⁰ Tema maaroite aakaite ari ankatziy-imoyetairi apaata irirori, aririka irisaikai iramenakoyetairi maaroiteni, iriñaantaiyaariri ikaratzi antayetakerori kaariperori eenirora jañaaveta, iriitakera irovasankitaayetairi. Iramenakoyetairi eejatzi ikaratzi antayetakerori kameethari, iriitakera inkempitakaantayetairi impinayetaatyeeerimi.

Amatakaayetairi pashine irariperotaiyaari Pava

¹¹ Nokinkithatakaantapiintzira naaka, arira nokenakairori iriñaantayeetyaarori omapero noñaapinkathatairi Pava. Jiyotziro irirori, onkamintha piyotaiyeroni eejatzi eerokaite.

¹² ¿Pikinkishiretama nasagaaventavaitatya napiipiitantarori? Tera ari onkantya. Aña nokovatzi piyote tsika nokantataitari naaka, ari onkantya piyotantyaarori eeroka tsika pinkanteri pakayeteri kameethaini ikaratzi asagaaventavaitachari janta, kantavaitashitachari: “Kameethari nonatzi naaka,” temaita inkovaajataiyeni inkameethashiretaiyeni.

¹³ ¿Nokempitzimotatyaamirima shinkiventavaitachari nokantantayetamiri? Tekatsira ompaitya, aña nokamaiperoverentanaatyaari Pava. Irooma nokempitzimotamirika atziri tekatsit-siri, nokovatziira nanintaashiretakaayetyaami nokantayetantamiri.

¹⁴ Okaratzira nantayetziri, iroora nantantayetarori jetakotaanara Cristo. Tema ikamimen-

tayetaira maaroiteni aaka, okempivaitanakaro maaroitlenimi aakaite ankamayetakemi eejatzi.

15 Jirokara opoñaantari ikamimentantakairi maaroiteni ipoña jañagai eejatzi, onkantya antapiintayetantaiyaarori ikoviri irirori, eero antashivaitaro okaratzi anevetashivaitari aakaite.

16 Irootakera, eero okantzimovaitantari aparoni atziri tsika ikanta iñeetziri ivathaki. Aña omaperovetatya otzimimotakeri ivatha eejatzi Cristo isaikimotantapaintairi. Iro kantacha te añaayetzimaityaaro iroñaaka.

17 Irootakera nokantantamiri, ikaratzi ovithaashiretanaariri iroñaaka Cristo, ovakerashirera ikantataitanaa, te inkempitanaiya tsika ikantavetara pairani, aña othotyaa maaroni ovakeratzimotanairi.

18 Iriitakera Pava matakaantzirori maaroni iroka. Irijatzira kantakaakarori okanta ariperotantaariri irirori okantakaantakero jantzimoyetairi Cristo. Ikantayetai iroñaaka irojatzira antayetairi aakaite, amatakaayetairi eejatzi pashinepayeeni irariperoyetaiyaari Pava.

19 Irootajaantakera jotyaaantakariri Pava jaka kipatsiki irika Cristo, onkantya irariperotantaiyaariri osavisatziite, eero jovasankitaaventantaari iyaariperonka. Irojatzira jotyaaantayetantakanari naakaite nonkinkithatakaayetairi atziriite irariperoyetaiyaari Pava.

20 Iroora nomatanairi naaka, jotyaaantaitakena noñaaventairi Cristo. Okempivaitakaro iriitajaantakemi Pava apiipiitakaapiintakenarori, nokantzi: “Pariperotaiyaari Pava. Irootake

ikovairi Cristo.”

²¹ Tera irantanetero Cristo kaariperori. Iro kantacha Pava ikemaantsitakaavaitakari okempivaitakaro irantatyeeromi kaariperori. Arira inkenakaakerori Cristo, jovatampatzikashireyentairi, ikempitakaayetai ikantara irirori.

6

¹ Naakatakera karataimiri antavaitaineri Pava, noshintsithatziimi eero pimanintavaitziro okaratzi ikaminthagaimi Pava, amenaashivaitakari.

² Tema jiroka ikantakeri irirori:

Niyotakera kameetha omatya, aripaitera noke-makemiro pikovakotanari.

Omonkarapaitetapaakara “Kitaite Avisakotaantsi,” noneshinonkatakami.

Iroora apiipaitetaachari iroñaaka, iroka “Kitaite Avisakotaantsi.”

³ Tera nonkovero intzime impaitya notzitzikavaiteri iravisakoshiretai, ari onkantya eero ithainkimavaitaitantanaro nantavaitane.

⁴ Aña nokovatzi noñaakantairo kameetha inampitane Pava nonatzi, oisokero nonkantanyeta, aririka avishimotena tsikarika ompaitayetya: inkemaantsitakaaveetyaana, impomerentsitakaaveetyaana, irovasankitaaveetyaana,

⁵ impasataveetyaana, irashitakovaiveetyaana, irovatsinaavaiveetyaana, nantavaiperokive-takya, ayimavaivetakyaana novochochini, ayimavaivetakyaana notashe,

6 kiteshire nonkantaiya, iyotane nonkantaiya, aakameetha nonkantantai, nethaantane nonkantantai, nampishire irovaina Tasorentsinkantsi, etakoperotane nonkantantai,

7 nonkantapiintairo kyaaryoori, intasonkaventakaantaina Pava, nantapiintairo tampatzikashiretakainane nonkempitakaantanakero novayirityaami, notzikaaventaka ipoña nopiyakoventa.

8 Onkantavetakya inthainkimavaitaitena, ompoña ñaapinkathataaririka nonatye. Onkantavetakya inkaviyaveetakyaana, ompoña intharomentayeetyaana. Onkantavetya nonkantapiintavetyaaro kyaaryoori, ipaitapiintayeetakena “thairi.”

9 Onkantavetakya eero itzimaveta kaari ñaayetenaneri naaka, tzimamaitacha pashine iyoperoyetanari. Nonkamimavetakya, eeniromaita nañi. Irovasankitaaveetakyaana, tekeramaita jovamaayeetana.

10 Ovashire nonkantavetakya, eekeromaitatya nontharomentatyeeeya. Nonkovityaaneentavaivetakya naaka, iro kantacha nanintaakaayetiaari pashinepayeeni. Tekatsi tzimimovaivetyaanane naaka, iro kantamaitacha nanintayetaaro kovaperotajaantachari.

11 Corinto-satziite, nokantaperotatziimirora irokapayeeni, tekatsira nomanimovaitemiri.

12 Tekeraatarika aventaashiretavakaiyaata, eerokaitera kantashitarori, tera naaka.

13 Intsityaa paakameethataina naaka nonkempitaimira eeroka, tekatsi nomanimovaitemi. (Nokantzimirora iroka, kempitavaitakara

eentsimi noñaanate.)

*Oshiyayetaaro itasorentsipankote Pava
Kañaaneri*

¹⁴ Eero povithaajaantanaari kaari kempisantat-sine. ¿Kantatsima aparoni kameethashireri iraa-patziyaari irantavaite aparoni kaariperoshireri? ¿Kantatsima eejatzi ontsirenite tsika janta oki-tainkatzi?

¹⁵ ¿Kantatsima Cristo irakakoteneri ikoviri kamaari? ¿Kantatsima kempisantzinkari intsipatyaari kaari kempisantatsine irashityaaro tsikarika ompaitya?*

¹⁶ ¿Kantatsima ankempitakaantero itasorentsi-pankote Pava tsika janta iñaapinkathataitziri oshiyakaaronsi? Tema aakaite akaratzi akempisantzinkariyetai akempitayetaatyaaro aakami tasorentsipanko tsika inampitaro Pava Kañaaneri. Tema jiroka ikantake Pava:

Ari nonampishireyetantaiyaari, nonkaratairi naniiyetai.

Naakatake inkempitakaantai Ivavane,

Iriiyetake nashitaiyaari Naaka.

¹⁷ Iroora ikantantari eejatzi Avinkatharite:

Pintainaryaapithatyaari pashinesatzi atziri, eero pikaraminthatziri irikaite.

Eero pantapiintanetairo nopinkakaimiri.

Arira naapatziyeeyaami,

¹⁸ Arira pinkempitakaantaina naakami piri,

Nonkempitakaantaimi naaka eerokayetakemi notomiite, eerokayetakemi nishintoite.

---

* **6:15** Jiroka pashine ivairo kamaari ikantayeetzi “Belial.”

Arira ikantziri Avinkatharite, Shintsikiperotatsiri.

7

¹ Netakotané, tema aritakera ishinetakairora Pava, ontzimatyeera ankiteshiretai, ovashaantairo maaroni kaariperori, okaratzi antayetziri, okaratzi apampithashireyeteri eejatzi. Aña ontzimatye oñaakantairo añaapinkathatziri Pava, itasorentsishiretakaira.

Ikimoshiretake Pablo jovashaantairo Corintosatzi kaariperori

² Paakameethataina naaka. Tera nonkantzi-moneentakaavaiyaami eerokaite, te novaariperotakaantavaitemi, te nampovaitami eejatzi.

³ Tera iro nokantantarori iroka nothavetakotatziimi. Aña napiitavaimiro nokantzitakamiri: “Netakoperotataitami.” Irootakera nonkantapiintemiri eeniroka akarataiyini añiika iroñaaka, ari nonkempitzityaarori eejatzi ankaratairika ankamavetakya.

⁴ Osheki naventaashireyetakami eerokaite. Nasagaaventayetakami. Aririka nompampithashiretakoyetyaami, pitharomentashiretakaana, kimoshire nokanta, okantavetaka osheki imaimanevetaitakana jaka.

⁵ Tema nareetakara Macedonia-ki te onkante nomakoryaapaake tema osheki pomerentsitzimotakanari. Tzimayetatsi ñaanaminthavaitashitakanari, irootake kantzi-moshirevaitakanari.

⁶ Iro kantacha Pava iposhenkapiintari ikaratzi okantzimoneentavaiyeteri, arira ikempitzitakanari naaka, jareetakaapaakarira Tito nosaikira.

7 Oshekira notharomentashiretanaka noñaavakeri. Iroora notharomentashireperotantanakari ikamantapaakenara tsika pikantaiyani eerokaite. Tema ikantapaakena: “Jaakameethatavakena Corinto-satziite, ikovaiyakeni iriñeemi, osheki okatsitzimoshiretakeri okaratzi jantzimotakemiri, iriniroite jetakoyetaami.” Arira ikantapaanari, iroora oimoshirenkaperotakenari.

8 Pairani, nosankinatztitantakamiri, noñaajaantavetaka osheki ovashiretakaavaityaami okaratzi nokantayetakemiri. Aritakera notyaantataikemiroranki, nokantashirevaitanake: “Eerotya notyaantaajatzinirimi.” Iro kantamaitacha niyotzi iroñaaka kapichera povashirevaivetapainta eerokaite.

9 Irootakera nokimoshireventantarori iroñaaka notyaantakemirora. Tera nonkantatye iro nokimoshireventziri novashiretakaavaitakami. Aña iroora nokimoshireventairi povashaantayetairora kaariperori. Arira pikenakaakero eerokaite pinimotakaantaariri Pava poitsinampaayetakero povashiretane, tera novaariperovaitajaantemi naaka.

10 Tema aririka irovashiretakaantya Pava, ikovatzira irovashaantakaantayetairo kaariperori, onkantya iravisakoshireyeetantaiyaari. Irootakera eero okantzimoshirevaitantai iroka. Irooma aririka irovashiretakaantashivaitya osavisatziite, arira iriñaayeetakero inkamashireyeete.

11 Tema okaratzi opoñaantakari jovashiretakaavaitakami Pava, irootakera pampithashiretakaanaamiri kameethaperoini,

pikisakoventanaana, ovatsimaanakemi, tharovashire pikantanaka, petakoperotanaana, povasankitaakeri kantakaantzirori. Ari pikenakaakerori poñaakantantakarori kiteshire pikantayetanaa.

¹² Jiroka opoñaantajaantzitakari nosankinatantakamirori pairani, iro iriyotakaantaiyaamiri Pava tsika pinkantya piñaashintsiventayetaiyaana naaka. Tera iro nosankinamatsitanyaarori irovasankitaantaityaari kantakaashitakarori, temacheeni nonkisakoventantanyaarori jampovaitaitakari.

¹³ Iroora notharomentashiretantanakari. Osheki okimoshiretakaakena eejatzi nokemavakera paakameethatavakeri Tito, povavisaakeneri okantzimoshirevaivetakari irirori.

¹⁴ Tema aritake nokamantzitakari naaka Tito tsika pikantaiyani eerokaite, nokantakeri: “Kameethara jinaiyatziini Corinto-satziite.” Tera povashiventaantyaanaro okaratzi pantayetakeri, tema omaperotatya okaratzi nokantzitakariri Tito. Arira okempitziyetakari eejatzi okaratzi nokantzimiri eeroka.

¹⁵ Jetakotziiyetaamira Tito iroñaaka, aririka inkinkishiretakoyetyaami tsika pikantaiyakani paakameethatavakeri, pikempisantavakeri, piñaapinkathatavakeri.

¹⁶ Iniroitera nokimoshiretzitaka eejatzi naaka kantatsira naventaashireperoyetaiyaami iroñaaka.

8

Kireeki impashiyetaariri itasorentsitakaitane

¹ Iyekiite, nokovi piyotakotaiyerini ikaratzi apatoventaariri Pava jaka Macedonia-ki, ikaminthaayetairi.

² Okantaveta ifñaayevetakaro osheki pomerentsitzimovaitariri, kimoshirera ikantaiyani. Okantavetaka ikovityaaneentavaivetaka, osheki kireeki ipashitantayetakari.

³ Ikovakaanekiinira irirori jantayetakero iroka, ipantayetake okaratzi jaavyaayetziri, janaantake ipashitanta.

⁴ Ikantakena naaka: “Thame ampashiyetyaari kireeki pashine kempisantzinkariite, ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.”

⁵ Imaperovaitakero okaratzi jantakeri anaavaitanakero nokinkishiretakovetakariri. Iri jaakoventajaantanaka Avinkatharite, ari ikempitaakenari eejatzi naakaite. Tema irootake ikovakaakeriri Pava.

⁶ Irootakera noshintsithatantakariri Tito impiyanai onkantya iriminthashiretakaantyaamiri pimatayetairo eejatzi eerokaite. Iriitakera karatapaakemiri janta petantanakarori pipashitantayetaka.

⁷ Eerokaitera anaantayetanaatsiri pantayetanakero osheki opaiyetarika. Kameetha pikempisantayetanai, kameetha pikinkithatakaanayetanai, kameetha piyotayetanai, tharomenta pikantayeta, iniroite petakotakana. Nokovi iroñaaka panaayetante pimpashitantayetaiya.

⁸ Eerora noshintsiventzimi pimayetantyaarori. Intaani noñaaventakoyetemiri tsika ikantayetaka jaka iminthatayetaa irineshinonkatantya. Ari

okantzimaitari eejatzi onkameethavaitemi poñaakantairo petakotziitantayeta.

9 Kameethavaitake pimayetairomi jantapaintziri Avinkatharite Jesucristo, jineshinonkatziitantapainta. Otzimimotataavetari irirori pairani maaroni, ikempitavaitakari ashaarantakitaneri, iro kantacha ikempitakotapaintari kovityaaneentaneri. Iroora jimatantakarori iroka onkantya panintaavaitantaiyaari onkempivaityaaromi pshaarantaiyaami inkiteki.

10 Jirokara okaratzi nokinkishiretari naaka: Iroora aritatsi pothotyero okaratzi petanakari. Eerokaite etayetanakaro avisanaintsiri osarentsi pikinkishiretaka pimpashitantayetya. Pimatakero petanakaro.

11 Intsityaa pothotyero. Pinkempitakaantairo ovakera pitharomentaiyanakaniranki petantanakarori. Intsityaa pothotyaaantyaaro okaratzi tzimimotzimiri.

12 Tera inkovakotajaantai Pava anaakairo ampashitantyaaro okaratzi tzimimotakairi. Intaani ampashitantaiyaaro okaratzi aavyiiri. Aritake onimotakeri Pava.

13 Tera nonkovakotatyeeми pimpashitanyia iranintaavaitantyaari pipashitakari, ariya okanta pikovityaavaitantakari eerokaite okantakaantziro pipashitantaka.

14 Aña iro aritatsi, pimpashityaari okovityi- imovaitari iroñaaka otzimimoyetzimira eeroka, impoñaashitakya impashitaiyaami eeroka apaata aririka onkovityiimovaityaami. Arira onkantya pimonkaratavakaantyaari.

15 Okempivaitakaro okaratzi josankinatakotzi-taitakari, kantatsiri:

Itzimi aaperotaintsiri, te ontzimakaantavaite.

Iriima againtsiri kapicheeni, te onkovityi-
imovaityaari.

16 Nopaasoonketziri Pava, tema iriitake kantaakaarori okanta jetakotantamiri Tito, ari ikempitakana naaka netakotamira.

17 Tema nokantakeri: “Tito, pimpiyanai Corinto-ki.” Aña minthatzitavaitaka. Iro iriyaate iroñaaka.

18 Nontsipataimiri Tito pashine iyeki. Kameetha kinkitharyaantzi inatzi. Ñaapinkatha jovayetziri pashine kempisantzinkariite tsikarikapayeeni, ikemayetakerira iñaaventakotairo Kameethari Ñaantsi.

19 Irijatzira iyoshiitakeriri jaka kempisantzinkariite, jovakeri intsipatanakyaana apaata naanakeri kireeki pashine kempisantzinkariite kovityaavaitatsiri. Irootakera oñaakanterone omaperotatya etakoyetakari, iroora ompoñaantyaari iñaapinkathayetairi Pava.

20 Ari onkantya eero iñaaventakovaitaitantana tsika nonkantya nontsiparyaaeteri kireeki ipashitziitantayeetari.

21 Tema nokovatzi onkameethatzimoteri atziri nantayeteri, ari onkempitzimotyaariri eejatzi Pava.

22 Notyaanteri eejatzi pashine iyeki intsipayetanakyaari. Iriitake nokitapiintakari, iminthakitakaro irampitakotante. Noñaaventakotakeneri tsika pikantaiyakani eerokaite, iroora iminthaperotantanakari

irampitakoyetemi, tema iraventaaperotane jovayetanakemi.

²³ Irika Tito, notsipaminthare inatzi, iri nokaratapiintakeri nantavaiventakemi. Iriima pashine apiteka iyeki itzimi intsipatanakyaari, irotyaantane inatzi kempisantzinkariite saikayetatsiri jaka, iñaapinkathaperotziri Cristo.

²⁴ Ontzimatyeeera paakameethatavakeri aririka irareetakya janta. Iro iriyotantyaari iyekiite kempisantatsiri jaka omaperotatyaara okaratzi noñaaventakemi eerokaite jaka.

9

¹ Niyotzi naaka te onkovajaantya nosanki-natakotemiri piireekite inkarate potyaanteneriri pashinesatzi itasorentsitakaitairi.

² Tema niyotake ayimatapiintakemi eerokaite pantero. Aritake noñaaventakotakemi jaka Macedonia-satziki, nokantayetakeri: “Ikovitzitataikara Acaya-satzi impashitantayetya chapinki avisanaintsiri osarentsi.” Noñaaventakotakemira eerokaite nominthatakaayetanakari eejatzi iriroriite.*

³ Iro kantamaitacha, iroora notyaantzi-tantyaamiriri iyekiite onkantya inkamantzi-tantyaamiri, iri etapaakyaarone iriyoyaayeteri kireeki. Tema te nonkove amenaashivaitya okaratzi noñaaventakemiri eerokaite jaka.

⁴ Tema nokovatzi thaankiini nonkivan-tanakemi navisanakerika janta. Kempitakara ari iroyaatanakena tsika inkarate Macedonia-satzi.

---

* **9:2** Ipaitayeetziri jaka “Acaya,” iroora kipatsi tsika janta osaiki nampitsi Corinto.

Aririka noñaapaakero tekeramintha piyoyaayete kireeki, osheki nompashiventavaitya, tema aritake noñaaventakotzitakami jaka. Ari pinkempitzitakyaari eejatzi eerokaite pimpashiventavaitya.

⁵ Irootakera notyaantzitantyaamiriri irika iyekiite, iri etapaakyaarone irareetyaami janta tekeramintha niyaateeta naaka. Iriiyetake iyoyaakotapaakemirine kireeki ikaratzi pishinentakeri eerokaite. Ovetsika pinkantakeri maaroni kireeki aririka nareetapaakya. Ari onkantya eero noshintsiventantavaitapaakami pantayetero.

⁶ Intaanira pinkinkishiretero iroka: Ikaratzi pankitatsiri kapiche, eepichokiini jaavatzii. Iriima ikaratzi pankiperotaintsiri, osheki iraavateri.

⁷ Maaroni eerokaite ontzimatye pimpashitantayetaiya okaratzi pikoviri. Eero pishintsiventantavaitzi impashitantaitya osheki terika inkovaite, ari onkantya eero okatsitzimoshirevaintantari ipashitantakara. Tema aparoni atziri kimoshireventatziitziirori okaratzi ipashitantari, iriyyetakera jetakotari Pava.

⁸ Iriira Pava oshekyaperotaimirone okaratzi kovityiimovaitamiri. Aritakera ontzimakaantake onkarate pimpashitantavaitaiyaari kameethaperoini eeroka.

⁹ Okempivaitakaro okaratzi ñaaventachari Osankinajanorentsiki, kantatsiri: Okaratzi tzimimotziriri Pava, irootakera jante-taaniriri ikaratzi kovityaaneentavaitatsiri.

Tema tampatzikashire inatzi irirori, arira inkantaitateeyaani.

10 Iriira Pava kithokitakairori okaratzi pankiyetachari, irijatzi shookakairori, ari okanta jaavayeetantarori okaratzi jovayeetari. Arira inkempitayetaimiri eejatzi eerokaite impayetaimiro kovityiimotamiri, ari onkantya ontzimimotantaiyaamiri pimpashiyetaiyaariri pashinepayeeni, tampatzikashire pinkantya.

11 Irootakera impantaperotantyaamiri Pava onkantya pimpashitantapiintyaari. Ari onkantya impaasonketantyaariri Pava, ikaratzi aayetzirori apashitantayetari.

12 Ari okantari, okaratzi pipashitantayetari tera intaani pineshinonkatantyaariri kovityaavaitasiri, aña iro ompoñaantyaari impaasonkeperoyetairi Pava.

13 Aririka iriñaayetakero okaratzi pipashiyetakariri, ari pikempitziyetakari eejatzi pashinepayeeni, oshekira iriñaapinkathatanakeri Pava. Tema iriñaayetero tera intaani piñaavaitashiyeta, pikantzi: “Nokempisantairi Cristo oñaaventakotairi Kameethari Ñaantsi.” Aña iriñaayetero eejatzi pantayetziro oñaakantzirori omapero pikempisantayetanai.

14 Iroora ompoñaantanakyaari iretakotziyetanaiyaami, iriñaañaatakoventanaimi, okantakaaro ikaminthagaimira Pava.

15 Ari ankempitzitanaiyaari eejatzi aakaite ampaasonketanairi Pava, tema ineshinonkatataikai aaka, iro maperokitataitzirori okameethatzi, eero okantzi othotyero añaaventero.

10

Iñaaventakotziro Pablo okaratzi jantayetziri

¹ Naakatakera Pablo, tzimatsira nokovakotzimiri. Tsinampashire nonkantya eero notsi-maavaitami, nonkempitakotyaari Cristo. Tema niyotzi tzimatsira ikantakoyeetakena: “Irika Pablo tsinampashireri jinatzi isaikimotapiintai, irooma isaikira intaina katsima ikanta.”

² Nokovakotzimi, eerora piyaatakairo povatsimaavaitena. Ari onkantya eero niyakoventavaitantapaakami aririka nareetapaakyaami. Tema niyotataike arira nonkantayetapaakeri ikaratzi saikimoyetakemiri janta kantayetaintsiri: “Tekatsi impaimatsitya Pablo, ari ikempitayetari pashine atziriite te ontzimimoteri ishintsinka.”

³ Omaperovetatya ari nokempitari pashine atziriite, iro kantacha irika itzimi nomaimanetziri, tera onkempityaaro nomaimanetziri atziri.

⁴ Tema aririka nomaimanetante naaka, tera noirikayetero omanamentotsi okaratzi jomanatantapiintayetari atziriite, aña itasorenka Pava nomaimanetanta naaka. Arira okanta noitsinampaayetantariri ikaratzi ishintsitakaayevetakari noisaneentane.

⁵ Arira okanta nokitsirinkantaariri naakaite maimanevaitaneri, nokitsirinkayetairi asagaaventavaitaneri otzitzikatantatsiri kaari jiyotakoyeetantari Pava. Nokempitakaantaaro eejatzi noirikaatyeeeromi nokinkishire-tashivaiyetari, noshintsiventaatyeeeyaami nonkempisantairi Cristo.

6 Aririka nonkemakoventaimi pipiyashitaari eerokaite pikempisantaperotairi eejatzi, aripaitera novetsikya novasankitayeri inkarate piyathayetachaneri.

7 Paamaiyaara jovapyiimovaitamikari. Tema tzimayetatsi pikarataiyirini kantayetatsiri: “Jashitana naaka Cristo.” ¿Ikinkishiretaiyama te jashitzitana eejatzi naaka? Iroorika ikinkishireyetakari, ikenakaashitakarora, tema naaka jashiperotataika Cristo.

8 Aamaashitya ari pinkantayetanake eerokaite: “Jetanakaro iroñaaka Pablo jasagaaventavaitaro okaratzi iñaaventayetziri.” Tera nompashiventakotyaaro okaratzi inkantayeeteri, tema iriitake Avinkatharite ovakenari niyotaantayetai, tera irovena novaariperotantavaite.

9 Irootakera kaari nokovanta onkempitzimotyaami okaratzi nosankinatakemiri, nokovatziiira nomintharovavaitemi.

10 Aamashitya tzimayetatsi kantayetatsiri: “Tema jotyaantapiintairora Pablo irosankinare, osheki ishintsithatapiintakai, iñaaventapiintayetakairo pomerentsitzimotairi antayetero. Iro kantacha isaikimoyetaira jaka, kempivaitaka te irishintsitanete. Ikantara ikinkithayetake manintaari jinake.”

11 Jiroka nakayeteri ikaratzi kantayetatsiri, nokantziri: “Tsikara nokanta nosankinayetakemi, arira nokantzitakari eejatzi nosaikimoyetakemi.”

12 Tera nonkarateri naaka pikaratziri pisaikaiyini janta, asagaaventavaitachari. Te iriyotaajataiyeni irirori. Tzimatsi tsika

ikaratzi monkaratapiintavakaavaitachari,
iñaajaantake janaavakaantayetaro okaratzi
kameethat zimovaitashiyetariri iriroriite.

¹³ Irooma naaka tera nasagaaventashivaityaaro
nomonkaratero kameethat zimovaitashitanari
naaka, intaanira noñaaventairo nomonkaratakero
ikantakenari Pava irirori nanteneri. Jirokara
ikovakeri nanteneri, ontzimatye noverairo
nantavaiteneri janta tsika pisaikaiyini eerokaite.

¹⁴ Irootakera noñaashintsitakoventantamiri
iroñaaka eerokaite, tera nanaakaatyero okaratzi
ikantakenari Pava. Tema naakatataike etakarori
noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi tsika
ikantakota Cristo.

¹⁵ Irootakera kaari nokempitantari ikaratzi
asagaaventashivaitarori imonkaratane, aña
tzimataavetacha pashine itzimi etatainakarori
jimonkaratakero. Iro kantacha iroñaaka,
eekerorika pantakishirevaitanakitye, eerora
nopankiventavaitanaami eerokaite,

¹⁶ kantatsi niyaatayete pashineki nampitsi
nonkinkithatakaantairo Kameethari Ñaantsi.
Iroora nomateri, eerora nokenanake tsikarika
jetayetakaro ikinkithatakaantzi pashine atziri,
nasagaaventavaitarokari imonkaratane pashine.

¹⁷ Tekatsira apantyaarone irasagaaventashiv-
aitaitya apaniro. Iroora apantaperotarori
asagaaventaiyaaro jantayetziri Avinkatharite.

¹⁸ Tema tekatsi ompaimatsitya asagaaven-
tavaitya apaniro antharomentavaitya. Iroora
kovaperotachari intharomentatziiyetai
Avinkatharite.

11

¹ Nokovi eekero pamavetatyero okaratzi nosankinatzimiri jaka, onkantavetakya onkempitzimotyaaami jantziri aparoni masontzi. Nokovi eekero piyaatatye piñaanayetero.

² Oshekira naamaakotakami eerokaite, iriira Pava kantakaakanarori. Tema naakatake etakaro nokinkithatakaakemi okanta jashitayetantaamiri Cristo. Nokempitakaantavaitaami eerokatakemi nishinto, tzimatsimi nokashiyakaakamiri pintsipatyaari, aamaakoki novapiintanaimi eero pikaariperovaitanta irojatzi paavakaantaperotakyaari. Iriira oshiyakaaventachari Cristo, itzimi kempitakariri iriimi paayetairimi apaata.

³ Tema notharovakaatyaami intzime impaitya amatavitemine, inkempitakotakyaari maranke amatavitakeroriranki Eva. Aritake iroitzipinatakemi, irovashaantakaimiro paventagaari Cristo, pikinatanaarira.

⁴ Kempitaka eerokaite, te pishenkaashityaaro pakayeteri pashine ñaaventakotemirine Jesús, ari pakakeri onkantavetakya irinashitapaakyaaro okaratzi noñaaventakotakemiri naaka Jesús, okaratzi noñaaventakemiro Kameethari Ñaantsi, okaratzi noñaaventakemiri Tasorentsinkantsi.

⁵ ¿Pikinkishiretama eerokaite janaakoyetana naaka jotyaaantajanoritzi irikaite?

⁶ Aamaashitya te nonkinkithate kameethaini naaka, iro kantacha iyotane nokanta. Irootake piñaakoyetapiintakenari.

⁷ ¿Nokenakaashitakaroma tera nonkovakotemi kireeki, nokinkithatakaayetakemirora Kameethari Ñaantsi ñaaventakotziriri Pava? Aña

tsinampashirera nokantaka nantavaiventakemi niyotaantayetakamirori, te nonkovakovaite. Arira okanta ikempitakaantayeetaamiri iroñaaka iriiperori pinayetzi.

⁸ Okanta nokinkithatakaapaakemiranki, iriira pashinesatzi kempisantzinkariite payetakenari kireeki nañaantari. Okempivaitakaro nonkoshitayeerimi iriroriite okanta nantavaiventantakamiri eerokaite.

⁹ Eeniroranki nosaikimotaiyimi, osheki nokovityaaneentavaitake. Temaita noñe pimpena ompaitya nañaantyaari. Ikamintha jareetaiyaka iyekiite Macedonia-satzi, iriira payetapaakenari. Ari okantakari kaari noñaantaro pimpayetena kireeki eerokaite. Arira nonkantapiintatyeero eero nokampitzimi.

¹⁰ Iniroitera nokimoshireventakero tera nonkovakoyetemi, arira nonkantapiintanakityeero maaroni nampitsiiteki okaratzi saikatsiri Acayaki. Jiyotziro Cristo kyaaryoora nokantake.

¹¹ ¿Piñaajaantzima eerokaite iro nokantantarori iroka tera netakotami? Jiyotzira Pava netakotami.

¹² Eekerora niyaatakaatyero onkantya irikaite kinkithatakaneri pasagaaventavaitakari eerokaiteki, eero ikantanta: “Ari nokempitakari Pablo.”

¹³ Irikaite kinkithatakaneri kaarira Otyaantajanori, amatavitaneri jinayetatzzi, apanirora ikempitakaantashivaitaka iriirikami irotyaantajanore Cristo.

¹⁴ Tekatsi ompaitya iromapokakaantairori iroka. Tema jimatzitaro eejatzzi Satanás joshiyakotari ishipekiryi maninkari onkantya

iramataavitantatyaari.

¹⁵ Iroora eero jomapokantavaitai ikaratzi antavaiyetziniriri Satanás, irojatzira jimatzitari irirori. Inkempitakaantavaitya jantavaitatzi onkantya inkameethashiretakaantaiyaariri atziriite. Arimaitaka irovasankitaaventayeetairi okaratzi jantayetziri.

Ikemaantsivaitaka Pablo Jotyaantajanoritzirira

¹⁶ Intsityaa napiitavakero nonkantemi, onkamintha eero nokempitzimotamiri masontzi. Irooma nokempitzimotakamiririka, pishinetavakena nasagaaventavakya kapicheeni.

¹⁷ Okaratzi noñaavaitziri iroñaaka, tera onkempitajaantyaaro tsika onkantyaami iriñaavaiterimi Avinkatharite. Aña nokempitakotatyaari aparoni masontzi jasagaaventashivaita.

¹⁸ Arira ikantapiintayetakari pashine atziriite, ari nonkantyaari naaka eejatzi.

¹⁹ Pikempitakaantavaitara eerokaite iyotaneri pinayetatzí, ¿opaitama pikovantaiyarini pinkempisantayetairi masontzi?

²⁰ Irootajaantakera pantayetakeri eerokaite, pikempisantapiintakeri ikaratzi kempitakaantavaitakamiri irotzikatane, aapithavaiyetzimirori tzimimotzimiri, ampovaiyetakamiri, asagaaventavaitachari, pasavorovaiyetzimiri eejatzi.

²¹ ¿Piñaajaantzima te naavyaavaitanete naaka nomatantyaarori kempitakarori? ¿Kantatsima nompashiventakotyaaro tera nomatataitero? Eerora. Iro kantacha aritake nantataitake kempityaarone okaratzi jantavetaiyakarini

iriroriite, nasagaaventavaitya, onkantavetakya nonkempivetakyaari masontzi.

²² Iroorika jasagaaventavaitya iñaavaitziro noñaane Hebreo-thatatsiri, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitya isheninkamirinkaitetari Israel-ni, eejatzira naaka. Iroorika jasagaaventavaitya icharinemirinkaitetari Abraham-ni, eejatzira naaka.

²³ Iroorika jasagaaventavaitya jantavaiyetaineri Cristo, eejatzira naaka. (Omaperotaajatatya nokempitakari naaka iñaavaitzi masontzi.) Iro kantacha nasagaaventaro nanaakovaitairi irikaite nantavaitzi, nanaakovaitairi eejatzi noñaapiintakero jashitakovaitaitakena, ipasavaitaitakena, jovamayimavaitaitakana.

²⁴ Noñaakero okaratzi 5 japiitana ipasavaitana nosheninkapayeeni janta japatotapiintaita.*

²⁵ Mavasatzira okaratzi jomposavaitaitakena. Aparosatzi ipicheetakena. Mavasatzini nopita-

---

* **11:24** Oñaaventakota irosankinareki Moisés-ni, kantatsira irovasankitaite aparoni atziri aririka irovaariperotakeri pashine. Ontzimatyete irayeteri tsika japatotapiintayeeta, onkantya impasavaitantayeetyaari. Eerorika okaariperotzi okaratzi ikenakaashitakari, eerora ipasaperoitzi. Irooma omaperorika okaariperotake okaratzi ikenakaashitakari, ontzimatyete irovasankitaaperoiteri. Iro kantacha tera oshinetaantsite iranaakaayeetero onkarate 40 impasavaitaiteri. Irootakera jametaaitakari pairani impasataite onkarate 39 itzimirika kaariperovaiperotaintsiri, ari onkantya eero ipiyathatantaro Ikantakaantaitane, aririka iranaakaakero onkaratemi 40. Irootakera ipaiyetairi irikaite “Kovityaapaaka aparoni omonkaratantyaari 40.” Okaratzi ñaaventakotainchari jaka, arira ikantaitakeri Pablo, ipasavaitaitakeri irirori.

menkakotaka. Aparoni tsireni nosaikakovaitake niyankyaaki inkaare, ari nokitaitakotakeri.

²⁶ Osheki nokivantantayetake. Nokenayetake okoveenkayetzi jiñaa. Nokenimoyetakeri ipiyota koshintziite. Ikovayetake nosheninkapayeeni irovaariperovaitenami, eejatzi ikempitakari kaari nosheninkata. Nokoveenkatakovaitake nampitsiiteki eejatzi janta tsika te inampiitaro. Nokoveenkatakotake inkaareki. Osheki nopomerentsivaitakari paitashivaitachari “iyeki,” kaarimaita.

²⁷ Osheki nantavaitake, ayimavaivetakana nomakone. Ayimavaitakena novochochi, notashe, nomire, noyatsinkare. Tasheneenta nokantapiintaka. Nomaavaitake tsikarikapayeeni.

²⁸ Tzimatsi osheki avishimoyetakenari. Iroora kantzimoperotakanari irisaikayetai kameetha ikaratzi kempisantayetaatsiri tsikarikapayeeni.

²⁹ Tzimatsirika mantsiyataintsine, nokempitakaantaro naakami mantsiyataintsine. Tzimatsirika inkaariperotakaitakeri, oshekira nonkisakoventavaityaari.†

³⁰ Arira okantakari nasagaaventavaita naaka, noñaaventakotakerora tsika nokantaka kaari naavyaavaitanetanta.

³¹ Itzimi iyotatsiri te namatavitante, iriitakera Pava, Ashitariri Avinkatharite Jesucristo. ¡Tharomenta irovapiintayeetairi!

³² Tema pairani nosaikantapaintari Damasco-ki, ikempoyaaventakaantakero ijevatakaane Are-

---

† **11:29** Okantzira jaka “mantsiyataintsine,” kempitakara tzimatsi kinkishiretakotarori iriira ikantakoyeetzi aparoni shipetashirevaitatsiri javentaarira Cristo.

tas maaroni nampitsi, eero noshitovanta, ari onkantya irakaantantyaanarimi.

³³ Iro kantacha jotetakena kantziriki nokarataiyirini, jovaniiryaaakotakena jantakironta nampitsi, ari okanta noshiyantaari.

12

Kempivaitakarori ovathaantemi kitochee

¹ Tera aritzi nasagaaventavaiya. Iro kantacha eekerora noñaaventatyero noñaavyatakari, okaratzi joñaakakenari Avinkatharite.

² Niyotakotziri irika shirampari jashitaari Cristo. Tzimakotake 14 osarentsi irika shirampari jaayeetairi inkiteki, jiyaaperotatzi ojenokitajaantzi inkite. Kempitaka jiyaashinenkatatzi, te niyoperotzimaitya. Terika, jiyaatatziira koñaaroini ivathaki, te niyoperotero.*

³ Iriira Pava iyotatsiri jiyaashinenkatatziirika, jiyaatatziirika koñaaroini ivathaki. Intsityaa neta-panaatyaaro noñaaventakoteri irika shirampari.

⁴ Jaayeetairira janta ikimoshireetapai. Ari ikemayetairori tsikarika opaiyetari kaari kantaa-jatatsine iriñaaventakoyeetero.

⁵ Arivetaka irasagaaventyaaromi irika shirampari okaratzi iñaakeri. Iro kantacha eero

---

* **12:2** Kantakotachari jaka “ojenokitajaantzi inkite,” iroojatzira ikantayeetzitari “mavatanaintsiri inkite.” Ari ikantayetapiintziri judío-payeeni iñaaventziro. Ikantaiyini: “Etanakarori inkite, ari osaikayetziri menkori. Apitetanaintsiri inkite, ari isaikayetziri kashiri, ooryaa, impokiropayeeni, maaroni. Irooma mavatanaintsiri ojenokitajaantzira inkite, arira inampitarori Pava.”

nasagaaventavaita. Intaani noñaaventakotakero tsika nokantaka kaari naavyaavaitanta.

⁶ Arimi nasagaaventakyaaromi okaratzi noñaayetakero, eeromi nomasontzishirevaitzimi. Aña aritakemi noñaavaiyetakeromi kyaaryoori. Iro kantacha tera nonkove irasagaaventashivaitapiintaityaana. Intaani iñaapinkathaventaitenaro okaratzi nantayetakeri, okaratzi ikemakoyeetakenari.

⁷ Okaratzi noñaavyatakari ovaneenka okantaka, jiyotake Pava aritakemi nasagaaventavaitakyaami. Irootake ishinetantakanarori nonkemaantsivaitya onkantya eero nasagaaventantavaita. Okaratzi nokemaantsivaitapiintaka okempivaitakaro ovathaavaitatyeenami kitochee. Iriitakera kamaari kantakaarori okanta ikemaantsivaitakaantaitakanari.

⁸ Mavasatzira nokovakotakeri Avinkatharite intsiparyakoventaina ikemaantsitakaapiintaitana.

⁹ Ikantakena irirori: “Tema aritake nokaminthaavaitakemi, tekatsira kovityiimovaityaamine. Aña kantataitatsira noñaakantaperotairo noshintsinka atziriki kaari aavyaavaitatsineri.” Ikanta nokemavakerora, kimoshire nokantanaka, nominthatanakaro noñaaventayetairo tera naavyaavaitanete, tema ari onkantya aavyaavaitakaantaiyaanari ishintsinka Cristo.

¹⁰ Irootake nokimoshiretantakari naaka okantavetaka te naavyaavaitanevetya, ikaviyavaitaitana, nokemaantsivaitaka, jovatsinaavaitaitana, opomerentsitzimovaitana, osheki noñaayetakeri nantavaitziniri Cristo.

Niyopaitetairora te naavyaavaitanete apaniro, arira noñaataitzirori jimatakaatyaanaro naavyaavaishiretanetai.

¹¹ Kempitaka masontzi nonake noñiirora nasagaaventavaitaka. Eerokamaitaka kantakaarori nomatantakarori. Iro arivetacha piñaaventayetaiami kameethaini. Okantavetaka te niriiperote naaka, te iranaakotzimaityaana irikaite paitashivaitachari “Iriiperori Otyaantajanori.”

¹² Tema nosaikimovaitakemiranki eerokaite, noñaakakemiro omapero naaka Notyaantajanoritzu. Osheki namatsinkavaiventakami. Osheki notasonkaventantake, te piñaapiintaiyeroni, irootake pikempoyaaminthatantakarori.

¹³ ¿Opaitama pikinkishirevaitantari iroñaaka nomanintavaitatziimi? ¿Tema naakameethatemi nokempitairira pashine kempisantzinkarite? ¿Irooma kantakaantarori tera noñe ompaitya pimpashityaanari? Tzimatsirika nokenakaashitakari, pimpeyakotenaro.

Iñaaventziro Pablo mavatanaintsine inkivantante

¹⁴ Nokinkishiretaka iroñaaka napiitairo niyaatashitemi, iroora mavatanaintsine nonkivantemi. Eerora nayiri inkarate pimpinatenari. Kaarira piireekite nonkove nashityaari, aña eerokatataike nokovaperotake nashityaami. ¿Aritatsima aparoni eenchaaniki impinakoventero ikovityiiri ashitariri? Tera, aña iri ashitaaniri pinakoventziri ireentsite.

¹⁵ Irootake nomateri naaka, onkempivaitaiyaaro naakami pirintari. Aritake nomatakeru noshinetakoventyaami onkantya

pavisakoshiretantyaari. Iniroite netakotakami. ¿Opaitama kaari petakotantana naaka?

¹⁶ Kempitaka tzimayetatsi eerokaite kantatsiri: “Kempitaka Pablo te inkovakoyetai aakaite, ovana jiyotzi, ari ikenakairo jamatavivaitakai.”

¹⁷ ¿Piñaajaantakema jamatavivaitakemi eejatzi ikaratzi notyaantayetakemiri?

¹⁸ Notyaantakemiri Tito, eejatzi pashine iyeki. ¿Jamatavitakemima Tito? ¿Tema noshiyashiretavakaiyani maaroitene naaka, naakameethayetaimira eerokaite?

¹⁹ ¿Piñaajaantakema eerokaite iro nokantantavaitakari nokovashitara notzikaaventatya? Tera ari onkantya, netakotaneete. Aña iri Cristo ñaavaitakaana, onkantya novetsikashiretakaantyaamiri. Iriira Pava iyotatsi.

²⁰ Okantzimovaitatyaanara naaka añeeyerone ankantaneentavakaavaitya aririka nareeta-paakyaami. Okantzimovaitatyaanara eejatzi noñaapaakemi pintzimaventavakaavaitya, pinkisavakaavaitya, pinkisaneentavakaavaitya, eero paapatziyavakaavaitya, pinkishimatavakaavaitya, pinkantakaaperovaitya, pimaimanetavakaavaitya.

²¹ Okantzimovaitatyaanara nompashiventakovaityaami Pavaki. Aamaashitya ari nonkantaneentakovaitapaakyaami pantayetakerorika kaariperori, te povashaantero pantayetziro kamaaroyetatsiri, pimayempitavaitzi, piñaathatashivaitantapiinta eejatzi.

13

¹ Irootakera mavatatsine nonkivantemi. Arira

namenakotantapaakyaamiro, ikantajaantaitakeri:

Intzimerika aparoni iyakoventaari, ontzimaty-eera intzime mava atziri, terika, apite ñaakotakerine okaratzi ikenakaashitakari, aritatsira irovasankitaayeeteri.

² Arira nonkantapaakeri novasankitayeri ikaratzi antzitakarori kaariperori janta pisaikinta, arira nonkempitzitapaakyaari eejatzi pashinepayeeni antayetanaairori iroñaaka. Tema aritake nokamantzitakamiro napiitantakaroriranki nokivantzimi. Irojatzira nosankinatakotzimiri iroñaaka.

³ Aamashitya pikantaiyatziini eerokaite: “Kaarira Cristo otyaanterine Pablo inkinkithatakaante, kempitaka Pablo kaarira iriiperorori.” Paamaventyaara, irika Cristo, kaarira atziri saikimotantamatsitapaintatsineri, aña otzimimoperotataitziri ishintsinka irirori, kantatsira iriñaakaayetemiro tsikarika opaiyetari.

⁴ Ari okantavetaka, kempivaivetaka te iraavyaavaitanete irika ipaikakoyeetantakariri. Iro kantamaitacha añaakagairira Ishintsinka Pava. Arira nokempitzitakari eejatzi naaka, tera naavyaavaitanete, iro kantacha irijatzira Pava shintsitakagaanari, kantatsira noñaakaayetaimiro tsikarika opaiyetari.

⁵ Eerora pikinkishiretakovaitashitana tera niriiperororite naaka, aña pinkinkishiretakotavakya. ¿Iriiperororima pikantaka eeroka pikempisantai? ¿Tema piyotaiyeni inampishiretantami Cristo? Aritake okantari, terika, aamashitya te piriiperorjanote eeroka.

⁶ Niyoperotataitzira, aririka piñaavakena janta, eerora pikempitakaantavakena, te niriiperotzi naaka.

⁷ Nokovakotziri Pava, ari onkantya eero noñaakotantapaakamiro pikenakaashitane. Tera iro nokantantamirori iroka nonkovashivaitapaakya nonkempitakotapaakya iriiperojanori. Aña nokovaperotataitzira pantayetairo okaratzi tampatzikatatsiri. Irootake nokovakeri, onkantavetya otzikaavakenami, eero noñaakantamiro noshintsinka novasankitaapaakemi, iroora niyotakaantaperotyaamiri naakatake iriiperojanori.

⁸ Tera nonkovero naaka noñaakantashivaityaaro noshintsinka, iro ovatsipero aririka nonkovemi namatavitantemi. Intaanira nokovi noñaakantataitero onkantya iriyotakoyeetantyaarori kyaaryoori.

⁹ Aritakera nontharomentakya aririka noñaakemi paavyaavaishiretanai, onkantavetakya eekero inkempitakaantaitatyeenami naaka kaari aavyaavaitaneri. Iroora noñaañaatakotapiintakeri, onkantya piñaantyaarori eerokaite pothotyeero paavyaavaishireperetanete.

¹⁰ Irootakera notyaantantamirori osankinarentsi, tera nosaikimoyetatyeeemi eerokaite janta, ari onkantya eero notsimaavaitantapaakami apaata. Tema iri Avinkatharite ovakenari onkantya novetsikashiretakaantantyaari, tera irovena novaariperoshirevaitante.

Ovekaraantarori ovethataantsi

¹¹ Iyekiite, jiroka ovekaraantarori nonkantemi: Pinkimoshiretaiyeni. Pothotyaayetairo paavyaashirevaiyetai. Pintharomentashireyetai. Paapatziyavakaayetaiya. Kameetha pisaikayetai. ¡Iriira Pava nampishireyetantyaamine, etakotan-taneri jinatzi, iri kameetha saikakaantatsiri!

¹² Etakora pinkantya povethatavakaanaiya janta.

¹³ Jovethatzitami eejatzi itasorentsitakaitairi nampitarori jaka.

¹⁴ ¡Onkamintha ineshinonkavaitaimi Avinkatharite Jesucristo! ¡Onkamintha iretakovaitaiyaami Pava! ¡Onkamintha inkantakaiyaaro Tasorentsinkantsi paapatziyavakaantaiyaari! Ari onkantyaari.

**KAMEETHARI ÑAANTSI: Ñaaventaitzirira
Avinkatharite Jesucristo**
**The New Testament in the Pichis Ashéninka language of
Peru**
**El Nuevo Testamento in la Pichis Ashéninka lingua de
Peru**

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ashéninka, Pichis

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

b72f15e8-2b09-5a3e-bcda-702eafc504d4